

ชุดธรรมะ ๙ ตา

- ๑ -

๑๑ จลจ ๓๓

ความเป็นของไม่เที่ยง

พุทธทาสภิกขุ

ชุดธรรมะ ๙ ตา

-๑-

อนิจตา

พุทธทาสภิกขุ

ISBN 978-616-93803-2-0

พิมพ์ครั้งที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๖๔

จำนวน ๒,๕๐๐ เล่ม

การบรรยาย เทศน์ทำบุญวันสารท

อุทิศบรรพบุรุษตามประเพณีภาคใต้ (วันส่งตายาย)

วันที่แสดง ๒๕ กันยายน ๒๕๖๒

รหัส 1645020925000

ถอดเสียง นัสนก ปราชาญ์เรืองไกร

บรรณาธิการ นันทรัตน์ ศุภวราพงษ์

พิสูจน์อักษร ศศกร วัฒนาสุทธิวงศ์, ณัฐชนน บางแค

และกลุ่มงานจดหมายเหตุ

กราฟฟิก Art and Soul

พิมพ์ที่ บริษัท พิมพ์ดี จำกัด โทร. ๐ ๒๔๐๑ ๙๔๐๑

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดย มูลนิธิจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ

สวนวชิรเบญจทัศ (สวนรถไฟ) ถนนนิคมรถไฟสาย ๒

แขวงจตุจักร เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

สมทบหนังสือ

โทร. ๐ ๒๙๓๖ ๒๘๐๐ ต่อ ๕๑๐๑

cds@bia.or.th

อบรมทบทวน กับ มรค่านหนึ่งร้อย

ที่ใครจะรู้ว่า ต่อจากนี้เอง ใครจะแบกเล่มหนังสือ ออกดู จะเห็นว่า วัลย์สอบอ่อนง คือ กระดาษที่ใช้พิมพ์ กับความรู้ นวัตกรรมสมัยใหม่ ที่วัลย์ไม่หนังสือเล่มนี้. มรค่านหนึ่งร้อย ย่อมเหมาะสมกับ การหาความรู้ ด้วยภาคตามตัว มร พร้อมทั้ง มรทบทวนกระดาษ และ ~~เรื่อง~~ ^{งาน} ในมรค่านหนึ่งร้อยนี้ อยู่ทุกที่.

ส่วน มร อบรมทบทวน ย่อมไม่เปลี่ยนเช่นกัน ความรู้ นั้นให้ไปว่า ที่เดียว, ส่วนกระดาษ ^{และกระดาษ} หรือกระดาษนี้ ให้รู้ ความรู้ นั้น มัก ต้อง ขอคืน เช่นเดียวกับการที่ ให้ ให้ไปแกวไปทบทวนพระที่วัด. ขอคืน เพราะคน ต้อง ไร่ไปทบทวน อีกหลายครั้ง! จนกว่าจะถึงดังที่วัด.

งานอบรมทบทวน มักถูกแทนที่เป็นการค่านหนึ่งร้อยไป. ขอจบพิจารณา ดู ด้วยดี ทั้งสองฝ่าย, จะได้เห็นใจ กันดี, และร่วมรู้กันดี.

สารบัญ

อนิจจตากถา (สิ่งที่ตายาย เคยรู้ดีกว่าลูกหลาน)	๗
สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นเพียง "ของปรุ้ง"	๑๑
ของปรุ้งทั้งหลายเป็นของ "ไม่เที่ยง"	๑๕
"อยู่" กับความไม่เที่ยง	๒๑
ความสงบระงับของสังขารเป็น "ความสุข"	๒๕
ความหมายอันแท้จริงของ "บังสุกุล"	๓๑
"ร้านเปรต" อุกุบายชุกติเลสสอนให้เห็นแก่ผู้อื่น	๓๙
เดินตามตายายเข้าไปให้ถึง "อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา"	๔๙

สิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่แวดล้อมเราอยู่นั้น

ถ้าเรารู้เท่าไม่ทัน มันก็ปรุงเรา

...

เราไม่เป็นตัวของเราเองเลย

เป็นเหมือนกับ “ตัวที่ถูกเขาจับเข่าอยู่เสมอ”

อนิจจตากถา
(สิ่งที่ตายาย เคยรู้ดีกว่าลูกหลาน)

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺสฯ

อนิจฺจา วต สงฺขารา อฺปฺปาทายธมฺมิโน
อฺปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ เตสํ วุปฺสโม สุโข — ติ
ธมฺโม สกฺกจฺจํ โสตฺพุโ — ติ.

ณ บัดนี้จะได้วิสันา พระธรรมเทศนาของพระผู้มีพระภาค
เจ้า เพื่อเป็นเครื่องประดับสติปัญญา ส่งเสริมศรัทธา — ความเชื่อ
และวิริยะ — ความพากเพียร ของท่านทั้งหลาย ผู้เป็นพุทธบริษัท
ให้เจริญอกงามก้าวหน้า ในทางแห่งพระศาสนา ของสมเด็จพระบรม-
ศาสดา กว่าจะยุติลงด้วยเวลา.

ธรรมเนียมในวันนี้เป็นธรรมเนียมพิเศษ ประารภเหตุ
เนื่องด้วยเราทั้งหลายประชุมกันบำเพ็ญทักษิณานุทานกิจ อุทิศแด่
บุพพเปตชนผู้ล่วงลับไปแล้ว; เป็นการแสดงออก ซึ่งความรู้สึก ที่
เป็นคุณธรรมของบุคคลผู้อยู่ภายหลังจะพึงแสดง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ก็คือ ความสำนึกในบุญคุณของบุคคลเหล่านั้น, ความตั้งอยู่ในฐานะ
เป็นปวงนิยบุคคลของคนเหล่านั้นเป็นต้น. และนอกจากนั้น ยังได้
พากันประกอบกุศลส่วนธัมมัสสวนมัย หรืออีกส่วนหนึ่ง ก็คือธรรม-
เทศนามัย ได้แก่การจัดให้มีการแสดงธรรมเทศนาและการฟัง เพื่อ
ให้สำเร็จประโยชน์ในส่วนนั้นอีกส่วนหนึ่งด้วย. นั่นก็เพื่อประโยชน์
อุทิศส่วนกุศล และเป็นไปเพื่อประโยชน์ตน ในการที่จะมีความรู้สึก
อันก้าวหน้าในการเป็นไปในชีวิตนี้ ในอัตภาพนี้มีว่ามีอยู่อย่างไร จะได้
เป็นผู้ไม่ประมาทในที่ทุกสถาน.

ข้อที่บุตรหลานทั้งหลาย มาระลឹกรู้ถึง บุคคลผู้ล่วงลับ
ไปแล้ว จัดให้มีการแสดงธรรมเทศนา แสดงออกซึ่งมาติกา ของ
พระอภิธรรมนั้น นับว่าอนุวรรตน์โดยควรแก่กาลอยู่ที่เดียว; คือว่า
โอกาสนี้เป็นโอกาสแห่งการสลดสังเวช; เมื่อมีความสลดสังเวช ก็
สามารถที่จะเข้าใจธรรมะอันลึกซึ้ง ที่พระสงฆ์สวดสาธยายนั้นได้ตาม
ส่วน. ตามปกติคนเราย่อมอยู่ด้วยความฟุ้งเฟ้อ อยู่ด้วยความรู้สึก
หลายอย่างหลายประการด้วยกัน; วันหนึ่งคืนหนึ่งล่วงไป ด้วยความ

ประมาทเสียเป็นส่วนมาก หรือมีฉะนั้นก็ล่องไปด้วยความเพลิดเพลิน สนุกสนาน ไม่ตั้งอยู่ในฐานะแห่งความสลดสังเวช จึงไม่มีจิตใจที่เหมาะสมจะฟังถ้อยคำว่า อนิจจา วต สงฆารวา เป็นอาทิ.

บัดนี้อาศัยความระลึกนึกถึงบุคคลที่ล่องลับไปแล้ว, อาศัยความกตัญญูบ้าง, อาศัยความรักชาติบ้าง, อาศัยความเคารพนับถือบ้าง, ยิ่งนึกยิ่งคิดไป ก็ยิ่งรู้สึกเป็นความสลดใจ หรือเป็นความสังเวชบ้าง ตามส่วน ว่าสังฆารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยงนั้นมีความจริงอย่างไร, ถ้าอย่างไรก็ขอให้พิจารณาดูบรรพบุรุษทั้งหลาย ที่ล่องลับไปแล้วนั้น เกิด ว่าความไม่เที่ยงอยู่ที่ตรงไหน?

ก็เพราะว่าสิ่งทั้งหลาย
มันเป็นของปรุ่่งขึ้นมา
จากของหลาย ๆ อย่าง

สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นเพียง “ของปรุง”

ความไม่เที่ยง อยู่ตรงที่มีอยู่แล้วก็เปลี่ยนไปๆ, มีอาการเกิดขึ้น และดับไปในที่สุด, แล้วก็เกิดใหม่; ส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังขารทั้งหลาย ทั้งปวงนั้น หมายความว่าแม้ในขณะหนึ่งๆ ก็มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไป. เราจะพิจารณาดูที่ส่วนไหน ก็จะทำให้เห็นว่าส่วนนั้นก็ไม่เที่ยง, จะดูกันในส่วนละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ก็เป็นอย่างนั้น, จะดูโดยส่วนรวม ก็เป็นอย่างนั้น, จะดูในระยะสั้นก็เป็นอย่างนั้น จะดูในระยะยาวที่สุดก็เป็นอย่างนั้น, ล้วนแต่เห็นว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงนี้เป็นของไม่เที่ยงจริง.

เหตุไรท่านจึงได้ใช้คำว่า สังขารา ซึ่งแปลว่าสังขารทั้งหลาย? ข้อนี้ก็เพื่อจะอธิบายให้เห็นว่า บรรดาสิ่งทั้งหลายทั้งปวงนั้น เป็นเพียง “ของปรุง”.

คำว่า สังขาร นั้น แปลว่า ปรุง. คำว่า “สังขาร” มาจาก

คำ ๒ คำ คือคำว่า “สัง” คำหนึ่ง กับคำว่า “ขร” ซึ่งมาจาก “กร”. คำว่า “สัง” แปลว่า “พร้อม” คำว่า “กร” แปลว่า “กระทำ”. คำว่า “สังขาร” จึงแปลว่า “กระทำพร้อมทุกอย่าง”; กระทำพร้อมทุกอย่าง ก็คือปรุงนั่นเอง. เอาอะไรหลายๆ อย่าง มาทำให้สำเร็จรูปครบถ้วน บริบูรณ์ อย่างนี้เราเรียกว่า “ปรุง”.

สิ่งที่เรียกว่า “สังขาร” แปลว่า “ของปรุง” ก็เพราะว่า สิ่งทั้งหลายเหล่านั้นมันเป็นของปรุงขึ้นมา จากของหลายๆ อย่าง. จงดูที่คนคนหนึ่งเกิดว่าปรุงขึ้นจากของก็อย่างไร? ที่แยกออกเป็น ส่วนใหญ่ แยกออกเป็นธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม อากาศธาตุ และวิญญาณธาตุ อย่างนี้ก็ยังมีตั้ง ๖ ส่วนเสียแล้ว คือส่วนที่เป็น รูปธาตุนี้มีอยู่ ๔ ส่วน คือส่วนที่เป็นดิน เป็นน้ำ เป็นลม เป็นไฟ. ส่วนที่เป็นนามธาตุมีอีกส่วนหนึ่งที่เรียกว่า “วิญญาณ”, ส่วนที่ไม่ควร จะกล่าวเป็นธาตุอะไร ก็มีอยู่ส่วนหนึ่งคืออากาศธาตุ. นี้ก็เห็นได้ว่า คนคนหนึ่งประกอบไปด้วยธาตุ ๖ ธาตุ; ที่นี้ในธาตุหนึ่งๆ นั้น มัน ยังประกอบอยู่ด้วยของหลายๆ อย่างด้วยกัน; เช่นส่วนที่เป็นร่างกายนี้ ประกอบขึ้นด้วย ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ดังนี้เป็นต้น. ในส่วนที่เป็น ส่วนหนึ่ง เช่น ผม ขน แต่ละส่วนๆ นี้ ก็ต้องประกอบขึ้นมา ด้วยของ อย่างอื่นอีกหลายอย่าง; แม้แต่ในผมเส้นเดียวเท่านั้น อาจจะไปแยก ออกได้เป็นหลายอย่าง คือธาตุหลายๆ ธาตุ หลายๆ อย่างปรุงกัน

อยู่ในนั้น จึงเป็นผมขึ้นมาเส้นหนึ่งได้, ส่วนอื่นๆ ของร่างกายก็เป็น
อย่างเดียวกันหมด; เพราะฉะนั้นแหละจึงจะกล่าวว่า เป็นของปรุ้ง;
ของส่วนหนึ่งก็ปรุ้งมาจากของหลายอย่าง และของที่ถูกรุ้งมาทีหนึ่ง
แล้วนั้น ก็ยังมารวมกันปรุ้งเป็นของอย่างอื่นขึ้นไปอีก จึงรวมเป็น
กลุ่มใหญ่ เรียกว่า คนคนหนึ่ง ดังนี้.

ที่เห็นได้ง่ายๆ ก็เป็นธาตุ ที่เห็นได้ยากก็คือ สิ่งที่แฝงอยู่ เช่น
ความเป็นนั้นความเป็นนี้ ที่แฝงอยู่ที่ร่างกายนั้น; เช่นความสั้น ความ
ยาว ความสวย ความไม่สวย ความเป็นหญิง ความเป็นชาย ความดี
ความชั่ว อะไรต่างๆ ที่แฝงอยู่ที่ร่างกายนั้น. แต่ละอย่างๆ เหล่านั้น
ก็ล้วนแต่เป็นของปรุ้งเหมือนกัน คือต้องทำขึ้นมาจากของหลายอย่าง,
แล้วก็เปลี่ยนแปลงไปตามของเหล่านั้น; เพราะฉะนั้นท่านจึงรวมเรียก
มันว่า ของปรุ้ง. ถ้าเรียกเป็นไทยก็เรียกว่าของปรุ้ง, ถ้าเรียกเป็นบาลี
ก็เรียกว่า สังขาร.

เราจงแสวงหาของที่ไม่ปรุ่งกันเถิด
จะได้รับสิ่งที่เที่ยง

ของปรุ่่งทั้งหลายเป็นของ "ไม่เพียง"

คำว่า อนิจจา วต สงฺขาร๑า ที่แปลว่า "สังขารทั้งหลายเป็นของไม่เพียงหนอ" นั้น ถ้าพูดเป็นไทยก็ว่า บรรดาของปรุ่่งทั้งหลายเปลี่ยนแปลงเรื่อยหนอ ดังนี้. "ของปรุ่่ง" ในที่นี้ มันมุ่งหมายให้เราดูไปยังตัวเราเอง มากกว่าที่อื่น เพราะว่าจะดูได้ง่ายกว่า; แต่แม้ว่าจะดูในร่างกายของบุคคลอื่น หรือที่บุคคลอื่น ก็ต้องดูอย่างเดียวกันกับที่ดูในตัวเรา หรือร่างกายของเรา. เพราะฉะนั้นการที่เราจะดู ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ล่วงลับไปแล้ว ว่าไม่เพียงก็ตาม; เราก็อาจจะเห็นได้ ด้วยการโน้มมายังตัวเราเองว่า แม้ตัวเราก็ไม่เพียงอย่างเดียวกัน เพราะในไม่ช้านัก เราก็จะต้องอยู่ในสภาพอย่างเดียวกันกับ ปู่ ย่า ตา ยาย. ลูกหลานในวันนี้จะต้องเป็น ปู่ ย่า ตา ยาย ในวันหน้า; ปู่ ย่า ตา

ยาย ในวันหน้า ล่วงลับหายไปอย่างไร, ปู่ ย่า ตา ยาย ในวันหลัง ก็จะต้องล่วงลับหายไปอย่างนั้น; เพราะฉะนั้นจึงถือว่าเป็นของปรุ่ และของปรุ่ นั้นเป็นของไม่เที่ยง.

เมื่อนำมาพิจารณาอย่างนี้แล้ว จะเห็นได้ว่า เราได้รับ ประโยชน์ ยิ่งไปกว่าการที่เพียงแต่จะนึก ๆ เอา หรือเพียงแต่จะ พุด ๆ เอา หรือว่าการพิจารณาเห็นธรรมะข้อนั้นนั้น เป็นการเข้าถึง ความจริง, เป็นการรู้จัก ปู่ ย่า ตา ยาย ยิ่งขึ้นไปอีก. หรือว่า ปู่ ย่า ตา ยาย สอนอะไรให้เรามากมายทีเดียว คืออย่างน้อยก็สอนให้รู้จัก ความไม่เที่ยงเป็นต้น; เพราะฉะนั้นในวันนี้ ซึ่งเป็นวันส่งท้ายการ ทำบุญตักบาตร นั้น เราจงมาดู ปู่ ย่า ตา ยาย ในฐานะที่เป็นสังขาร ทั้งหลาย ที่ไม่เที่ยงกันเถิด. เพราะว่าวันนี้ก็มีขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ให้มีการบังสุกุล ดังที่ได้กระทำไปแล้ว.

ข้อความเหล่านั้นในเรื่องบังสุกุล ไม่มีอะไรรื่น นอกจาก เป็นการแยกแยะให้เห็นว่า กลุ่มสัตว์ สังขาร บุคคล นี้ เมื่อแยกออกไปแล้ว ก็เป็นสักว่าธรรมะส่วนหนึ่ง ๆ: ที่เป็นส่วนร่างกายก็ดี เป็นส่วน จิตใจก็ดี แต่ละส่วน ๆ อาศัยกัน, เป็นเหตุ เป็นปัจจัยแก่กันและกัน; และแต่ละส่วน ๆ นั้น เป็นข้าศึกกันก็มี เข้ากันได้ก็มี, แต่ทั้งที่มันเป็น ข้าศึกกัน มันก็ยังเป็นปัจจัยแก่กันและกัน ในฐานะที่มันเป็น ข้าศึกกันนั่นเอง, บางทีก็เป็นปัจจัยเพื่อสนับสนุนกัน เพราะสนับสนุน

กัน; บางทีก็เป็นปัจจัยเพราะมันเป็นข้าศึกแก่กัน, คือมันทำให้เกิดการปรุงขึ้นใหม่ได้ เพราะมันเป็นข้าศึกแก่กัน ดังนี้เป็นต้น.

ข้อความอันมากมายของบทมาติกาเหล่านั้น ล้วนแต่เป็นการแยกให้เห็นส่วนหนึ่งๆ หรือสภาวะอันหนึ่งๆ ของสิ่งที่เราสมมติเรียกกันว่า สัตว์ บุคคลนี้เอง; เป็นเรื่องยืดยาวที่จะต้องศึกษากันเป็นพิเศษ. ถ้าเอาแต่ใจความ ก็เป็นการแสดงอย่างเดียวกันกับบทที่ว่า *สพเพ สุขขารา อนิจจา หรือ อนิจจา วต สุขขารา* ซึ่งมีใจความว่า “*บรรดาของปรุงทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยง*” ดังนี้.

สิ่งซึ่งจะต้องคิดดูให้ตึกสักหน่อยหนึ่ง ก็คือว่า ทำไมท่านจึงว่าของปรุงเป็นของไม่เที่ยง? ถ้าอย่างนั้นของที่ไม่ปรุง ก็ต้องเป็นของเที่ยงแน่นอน กล่าวอย่างนี้ถูกแล้ว; แต่ว่าใครบ้างเป็นผู้รู้จัก ว่าอะไรเล่าที่เป็นของไม่ปรุง ในบรรดาสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ที่เราท่านทั้งหลายรู้จักกันอยู่นั้น, อะไรเล่าที่ไม่ใช่เป็นของปรุง ถ้าเป็นของปรุงมันไม่เที่ยง; แต่เมื่อเป็นของ “ไม่ปรุง” มันจึงจะเที่ยง.

เราจงแสวงหาของที่ไม่ปรุงกันเถิด จะได้รับสิ่งที่เที่ยง; นี่เป็นสิ่งที่ต้องศึกษามากเป็นพิเศษอยู่เหมือนกัน เพราะว่า ตั้งแต่เกิดมาจนตาย ดูเหมือนว่าไม่มีใครเคยรู้จักสิ่งที่ไม่ใช่ของปรุงนั้นเลย, รู้จักแต่ “ของปรุง” กันทั้งนั้น; นับตั้งแต่รู้จักปรุงข้าวปลา ซึ่งเป็นอาหารบริโภคประจำวัน เหล่านี้ก็ล้วนแต่เป็นของปรุง, แล้วมาดูตัวบุคคล

ที่กินอาหาร บริโภคอาหารเหล่านั้นมันก็เป็น “ของปรุง”; ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า คน นั้นประกอบด้วยธาตุต่างๆ กัน.

เป็นอันว่า ไม่มีอะไรที่ไม่ใช่ “ของปรุง”; จะเป็นเรื่องเครื่องนุ่งห่มที่เราใช้สอยกันอยู่นี้ มันก็เป็นของปรุง, จะเป็นเหย้าเรือนที่อาศัยอยู่นั้นก็เป็นของปรุง, จะเป็นเงินทองข้าวของทรัพย์สินสมบัติอื่นๆ ที่มีอยู่ก็ล้วนแต่เป็นของปรุง; แล้วอะไรเล่าที่ไม่ใช่ของปรุง.

ย้อนดูไปข้างใน ที่เป็นนามธรรมบ้าง; ความคิดความนึก ความรู้สึก อันหนึ่งๆ ของเรา นี้ เป็นของปรุง หรือไม่ใช่ของปรุง. ยิ่งคิดก็ยิ่งเห็นว่า ความรู้สึกคิดนี้ก็เป็นของปรุง มันมีรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส, มีอะไรอื่น ๆ อีกหลายอย่างมาเป็นเครื่องปรุง มันจึงเกิดเป็นความคิดนี้รู้สึกขึ้นมา เป็นความรักบ้าง เป็นความขังบ้าง เป็นความกลัวบ้าง เป็นความเขลาบ้าง. ความคิดเหล่านี้ล้วนแต่เป็นของปรุง เพราะว่ามีของภายนอกบ้าง ภายในบ้างปรุง.

ตัววัตถุต่างๆ เช่น รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เหล่านี้แหละ เป็นของปรุงหรือไม่ปรุง? ยิ่งพิจารณาก็ยิ่งเห็นว่า แม้แต่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เหล่านี้ก็เป็นของปรุง; ของปรุงเหล่านี้ปรุงให้เกิดความรู้สึก เช่น ความรัก ความขัง เป็นต้น ขึ้นมาแล้ว. ความรัก ความขังนั้นจะเป็นของเที่ยงได้อย่างไร; เพราะฉะนั้น จึงเป็นของไม่เที่ยง เพราะว่าเป็นของปรุง เช่นเดียวกับสิ่งอื่น ๆ.

ทีนี้พิจารณาดูให้ละเอียดขึ้นไป ว่าแม้แต่กรรม หรือการกระทำของเรา ที่กระทำแล้วเป็นบุญ เป็นบาป เป็นกุศล เป็นอกุศล เหล่านี้เป็นของปรุ้งหรือไม่ปรุ้ง? ถ้ามีปัญญาจะเห็นได้ด้วยตนเอง ว่ามันเป็นของปรุ้ง เพราะว่าเราทำมันขึ้น; เช่นว่าคิดจะทำบาปสักอย่างหนึ่ง จะต้องมีการวางแผนหลายอย่างเข้ามาเกี่ยวข้อง คือมีสิ่งที่ยัวให้อยากทำ มีจิตคิดที่จะทำ, แล้วก็มีการกระทำไปตามความคิดนั้น เพื่อจะให้ได้อะไรนั้น, หรือเพื่อจะล้างผลาญสิ่งนี้ที่สุดแท้; แล้วแต่ว่ามีอะไรเป็นเหตุ.

ตัวจิตเองก็เป็นของปรุ้ง เพราะเป็นตัวความคิด เกิดขึ้นมาจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ นานา; จึงเห็นว่าแม้แต่การกระทำกรรมอันหนึ่งก็เป็นของปรุ้ง จะเป็นกรรมฝ่ายบุญ หรือฝ่ายบาป ก็ตาม ล้วนแต่เป็นของปรุ้ง. เมื่อเป็นของปรุ้งมันก็ไม่เที่ยง มันเปลี่ยนแปลงได้. เพราะฉะนั้นแม้แต่สิ่งที่เรียกว่าบุญ ก็เป็นของที่ไม่เที่ยง คือเปลี่ยนแปลง เราจะต้องทำกันเสมอ; เราจึงได้รับการสั่งสอนให้ทำบุญกันเสมอ เพราะว่ามันเป็นของไม่เที่ยง มันเป็นของหมดสิ้นได้. ถ้าไม่รู้จักทำเพิ่มเติมเอาไว้ มันก็เป็นของที่ไม่เหลืออยู่เลย. นี่คือลักษณะอาการของสิ่งที่เรียกว่าเป็น “ของปรุ้ง”.

อย่าไปหลงรัก สิ่งที่เป็นเพียงของปรุ๊งนั้นเลย.

ไปรักของปรุ๊ง ก็คือไปรักของที่ไม่เที่ยง;

เมื่อของมันเปลี่ยนแปลงไป คนที่ไปรักของมันเข้า

ก็จะต้องมีความทุกข์ โดยไม่ต้องสงสัย

"อยู่" กับความไม่เที่ยง

จงพิจารณาดูเถิดว่า อะไรๆ ก็ล้วนแต่เป็นของปรุงแต่งนี้แล้ว
อะไรๆ ก็ล้วนแต่เป็นของไม่เที่ยง; เพราะฉะนั้นจะต้องทำอย่างไร
กับของไม่เที่ยงเหล่านี้? ท่านสอนให้พิจารณาดู : ให้รู้จักการที่
สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นของไม่เที่ยง; ให้เข้าใจตามที่เป็นจริง แล้ววางใจ
ให้ถูกต้อง คืออย่าไปหลงรัก สิ่งที่เป็นเพียงของปรุงแต่งนั้นเลย. ไปรัก
ของปรุงแต่ง ก็คือไปรักของที่ไม่เที่ยง; เมื่อของนั้นเปลี่ยนแปลงไป
คนที่ไปรักของมันเข้า ก็จะต้องมีความทุกข์ โดยไม่ต้องสงสัย.

การที่มีความรู้ ความเข้าใจว่า ของปรุงแต่งทั้งหลายเป็นของ
ไม่เที่ยงนั้นมีประโยชน์อย่างนี้ คือมันมีประโยชน์ในทางที่จะป้องกัน
ไม่ให้คนไปรัก ไปหลงเข้า แล้วก็ไม่ต้องเป็นทุกข์เป็นร้อนที่หลัง; เมื่อ

คนไปหลงใหลในของปรุงเข้า ก็จะได้ผลเพียง ๒ อย่าง คือไม่หัวเราะ
ก็ร้องไห้ : จะได้หัวเราะ ในเมื่อมันยังเป็นไปตามความต้องการ
ขณะหนึ่ง มันเป็นไปตามที่บุคคลนั้นต้องการ ก็เลยหัวเราะรำ; ต่อมา
มันเปลี่ยนไปในรูปอื่น ไม่เป็นตามที่ต้องการก็ต้องร้องไห้, ถ้ามากไป
กว่านั้นอีก ก็ร้องไห้อย่างยิ่งถึงขนาดที่จะต้องทำลายตัวเอง.

นี่เป็นอันว่า การที่ไปหลงใหลในสิ่งที่เป็นของปรุง หรือของ
ไม่เที่ยงนั้น ไม่มีผลอะไรมากไปกว่าการหัวเราะ กับกรร้องไห้, คิด ๆ
ดูเถิดมันเป็นการเห็น้อยทั้งขึ้นทั้งล่อง : การหัวเราะที่เป็นอาการของ
ความรัก ความพอใจ ความยินดีนั้น ก็เห็น้อยไปทางหนึ่ง, การโกรธ
การเกลียด การขัง หรือการร้องไห้ ก็เป็นการเห็น้อยไปอีกแบบหนึ่ง.
มันเป็นการเห็นัดเห็น้อย คือทนทุกข์ทั้งขึ้นทั้งล่อง หากแต่ว่ามีอะไร
มาปิดบังไว้ ไม่ให้สัตว์ทั้งหลายรู้ว่า อาการอย่างนี้ เป็นอาการของ
ความทุกข์; กลับเห็นเป็นอาการของความสนุกสนาน จนถึงกับบางคน
ได้หัวเราะก็สบายใจ, บางคนได้ร้องไห้ก็ยิ่งสบายใจ ยิ่งร้องไห้มาก ๆ
ก็หายโมโห รู้สึกว่าสบายดี ดังนี้ เพราะอำนาจความเข้าใจผิด.

โดยที่แท้แล้ว อยู่เฉย ๆ ยังจะดีกว่า ที่จะไปนั่งหัวเราะ หรือ
นั่งร้องไห้ ซึ่งเป็นอาการที่ขึ้น ๆ ลง ๆ พุ ๆ แพบ ๆ สลับกัน
เช่นนั้น; นี่ก็เป็นเพราะไม่รู้ ว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง, ไม่รู้ว่า
สังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นของไม่เที่ยง. ถ้าเกิดไปรู้ตามที่เป็นอย่างจริงเข้า
เมื่อไร ก็จะเป็นไทแก่ตัว คือเป็นอิสระแก่ตัวเอง สามารถที่จะเฉยอยู่ได้

ไม่ต้องหัวเราะ ไม่ต้องร้องไห้ เป็นผู้มีควมสงบระงับ; หรือเรียก
อีกอย่างหนึ่งก็คือเป็นผู้ที่มีความเป็นอิสระ, ไม่ตกไม่อยู่ใต้อำนาจ
ของสิ่งเหล่านั้น จนถึงกับต้องหัวเราะ จนถึงกับต้องร้องไห้.

ถ้าเราไม่ให้อาหารเหล่านั้นมาปรุงจิตใจ
ให้เป็นไปตามอำนาจของมันได้
ก็เกิดความสงบขึ้นมาแทน มันก็เป็นความสุขเท่านั้นเอง.

ความสงบระงับของสังขารเป็น "ความสุข"

การพิจารณาดูสิ่งทั้งหลายทั้งปวงตามที่เป็นจริง มีประโยชน์
อย่างนี้ คือนำไปสู่ความสงบ. ท่านกล่าวไว้เป็นบทสวดท้ายว่า *เตสํ
วูปสโม สุโข* —ความสงบระงับของสังขารทั้งหลายเหล่านั้นเป็นความ
สุข หมายความว่า ถ้าเราไม่ให้สังขารเหล่านั้นมาปรุงจิตใจ ให้เป็นไป
ตามอำนาจของมันได้ ก็เกิดความสงบขึ้นมาแทน มันก็เป็นความสุข
เท่านั้นเอง. ถ้าเราผลอไป ให้สิ่งทั้งหลายเหล่านั้นมาปรุงแต่ง
อย่างนั้นอย่างโน้นอย่างนี้ได้ เราจะต้องรุ่มรวยไป คือไม่หัวเราะ
ก็ร้องไห้ ดังกล่าวแล้ว.

แต่บางคนเข้าใจผิด เพราะว่าไม่รู้ว่ *เตสํ วูปสโม สุโข* นั้น
แปลว่าอะไร? เข้าใจว่า *เตสํ วูปสโม สุโข* ก็คือจับใส่โงง แล้วก็
สงบสุข นอนสบายอยู่ในโงงดังนี้ จึงสมกันแล้ว กับความโงงของ

คนชนิดนั้น ที่เป็นคนขี้เกียจฟัง ขี้เกียจอ่าน ขี้เกียจถาม ขี้เกียจศึกษา จึงโง่ถึงขนาดที่ไม่รู้ว่า *เดส์ วุปลโม สุโข* นั้นแปลว่าอะไร.

พิจารณาดูเถิดว่า ลูกหลานของตายายสมัยนี้ ฉลาดหรือโง่สักเพียงไหน ในข้อที่เข้าใจไปว่า จับใส่โถงแล้วก็นอนสบายไปเลย แล้วก็เรียกว่า นั้น *เดส์ วุปลโม สุโข*; ดังนี้ จึงหวังว่า ลูกหลานของตายายต่อไปนี้ คนที่มีการศึกษาที่เพียงพอ คือมีความรู้ที่ถูกต้องว่า *เดส์ วุปลโม สุโข* นั้นหมายถึงการไม่ถูกยั่ว, ไม่ถูกยุ, ไม่ถูกแหย่, ไม่ถูกैया, ไม่ถูกปรุง ไม่ถูกอะไรหมด คือสังขารไม่ปรุงได้อีกต่อไป; เป็นจิตใจที่เป็นอิสระสงบแล้ว จึงจะเป็นความสุข.

เดี๋ยวนี้เรายังมีความโง่ หรือความไม่รู้อยู่มาก อะไรๆ มันจึงมาปรุงได้ มาแหย่ได้; เช่นว่าเดินไปเห็นอะไรเข้านิดเดียวมันก็อยากได้, บางทีก็ไม่อยากได้ คือ ไม่รัก ก็เกลียด. ไปเห็นนั่นเห็นนี้เข้า ที่นั่นที่นี้ ก็มีความคิดนึกฟุ้งซ่านไปต่างๆ นานา; โดยเฉพาะอย่างยิ่งไปที่ร้านตลาดแล้ว มันก็เหมือนกับเป็นบ้า มีเงินเท่าไรก็ซื้อหมด; ไม่ควรซื้อก็ซื้อ; แม้ที่จริงแล้วสิ่งเหล่านั้นไม่ต้องซื้อก็ได้ แต่แล้วก็ยังซื้อมา.

หรือว่า บางทีได้เห็นคนนั้นคนนี้ หน้าตาเป็นอย่างนั้น หน้าตาเป็นอย่างนี้ก็ไปรักบ้าง ไปเกลียดบ้าง นี้ก็คือได้ถูกยุ ถูกแหย่ ถูกैयाอยู่ด้วยอารมณ์ เรียกว่าถูกปรุง; มีอะไรเข้ามาปรุง ยังเป็นอยู่ในลักษณะ

ที่ถูกปรุอยู่เสมอ เพราะยังโง่อยู่ตลอดเวลา. โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาในเรื่องระหว่างเพศ คือเพศหญิง เพศชาย; การได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง ได้สัมผัส เหล่านี้ เป็นสิ่งที่ปรุแต่งยิ่งกว่าสิ่งอื่นหมด จึงมีความ วุ่นวายมากกว่าสิ่งอื่นหมด.

เป็นอันว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่แวดล้อมเราอยู่นั้น ถ้าเรา รู้เท่าไม่ทัน มันก็ปรุเรา. คำว่า “ปรุเรา” ในที่นี้นั้น หมายถึงมัน บังคับเรา ให้จิตใจของเรามีความคิดอย่างนั้น มีความคิดอย่างนี้ ไหลเลื่อนไปเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ จนมีการกระทำกรรมทางกายบ้าง ทางวาจาบ้าง หรือกลุ่มอยู่ในจิตบ้าง; เป็นกายกรรม มโนกรรม วชิกรรม อย่างนั้นอย่างนี้, แล้วก็ได้รับผลของกรรมนั้น เป็นการหัวเราะ หรือการร้องไห้ ทั้งในชาตินี้ทั้งในชาติหน้า. นี้เรียกว่าเราถูกปรุ.

เราไม่เป็นตัวของเราเองเลย เป็นเหมือนกับ “ตัวที่ถูกเขาจับ เข่าอยู่เสมอ” เอนั้นเอนี้ไสล้งไป แล้วเข่าให้มันปรุเข้ากัน เป็น รูปอื่นเรื่อยไปไม่มีหยุด; เราจึงต้องระส่ำระสาย ระหกระเหิน เพราะ ความที่ถูกปรุ. ต่อเมื่อไม่ถูกปรุอย่างนี้จึงจะเป็น *เตสฺ วุปฺสโม สุโข* คือ *ความเข้าไปสงบระงับแห่งสังขารทั้งหลายทั้งปวงเหล่านั้นเป็น ความสุข*; เพราะเหตุฉะนั้นแหละ เราจึงควรศึกษาว่า *มีวิธีใดบ้างที่จะ ทำให้เราสงบระงับสังขารทั้งหลายทั้งปวงเหล่านั้นได้.*

พระพุทธเจ้าได้ตรัสชี้สิ่งที่จะรังับ สังขารทั้งหลายทั้งปวง

นั้นไว้เสร็จแล้ว ก็คือการพิจารณาให้เห็นว่ามันเป็นของปรุจ เป็นของ
ไม่เที่ยง : อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนฺติ — ครั้นเกิดขึ้นแล้วก็ดับไป. นี้
หมายความว่าสังขารทั้งหลายทั้งปวงนั้น เมื่อมีการเกิดขึ้นแล้วก็ดับ
ไป อุปฺปาทวยธมฺมิโน — มีปกติคือ อุปาทะ — เกิดขึ้น, วย — เสื่อมไป;
หมายความว่าธรรมดาของมันนั้นไม่มีอะไร นอกจากว่าเกิดขึ้นแล้วก็
เสื่อมไป, เกิดขึ้นแล้วก็เสื่อมไป และเมื่อดูในแง่ใหญ่ๆ ก็คือ เกิดขึ้น
แล้วก็ดับไปอีก, ไม่มีอะไรมากไปกว่านี้.

จะเป็นความรู้สึกชนิดไหนก็ตาม เกิดขึ้นแล้วก็เปลี่ยนไป
ในขณะหนึ่งแล้วก็ดับไป; เช่น ความเกลียด เกิดขึ้นมามันก็เปลี่ยนไป
แล้วในที่สุดมันก็ดับหายไป, ความรักเกิดขึ้นมา มันก็เปลี่ยนไป ใน
ที่สุดมันก็ดับหายไป. แต่เนื่องจากมันมีอารมณ์อื่นมาแทนที่ มันจึง
เกิดได้ใหม่ๆ แปลกๆ เรื่อยไป ไม่มีที่สิ้นสุด, จึงทราบคนได้ไม่มีเป็น
อย่างนี้ มันเป็นอย่างอื่น. มันมีอยู่อย่างนี้ถูกใจเรา แล้วมันก็เปลี่ยน
ไปเสียอย่างอื่น ดังนี้เราก็ร้องไห้, หรือที่มันยังไม่เคยมีมา เราอยากได้;
มันเปลี่ยนไปเสียทางอื่น. มันไม่เปลี่ยนมาในทางที่จะมาหาเรา เราก็
ร้องไห้; ครั้นมันเปลี่ยนมาอยู่ในทางที่ได้เป็นของเราแล้วมันก็เปลี่ยนไป
ในทางที่เป็นอย่างอื่นอีก เราก็ต้องร้องไห้อีก. หรือว่า กำลังจะได้มา
ก็ต้องร้อนใจ, มีอยู่ไว้ในครอบครองก็ร้อนใจ, หายไปจากครอบครอง
ก็ร้อนใจ. นี้เรียกว่า มันขบกัดเราตลอดเวลา; เพราะว่า สิ่งเหล่านั้น

ไม่อยู่ในอำนาจของเรา.

ที่ไม่อยู่ในอำนาจของเรา ก็เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นของไม่เที่ยง สมกับคำที่ว่า “สังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นของไม่เที่ยงหนอ” ดังนี้. ถ้าเห็นจนถึงกับรู้ว่า “ไม่เที่ยงหนอ” ดังนี้แล้ว ก็แปลว่ามีความรู้ความเข้าใจเพียงพอ ที่จะไม่ปล่อยให้สิ่งเหล่านั้นมาขบกัด หรือมาทำความทรมานให้แก่เราได้อีกต่อไป. เพราะฉะนั้นแหละ ขอได้พิจารณา ดูเถิดว่า ลูกหลานที่อุตสาห์มานั่งฟังพระสวดมาติกาและสวดบังสุกุล ว่า “อนิจจา วต สงฺขารธา” นี่มาฟังอย่างกบ, มานั่งอย่างจิ้งจก ตักแกงกันบ้างหรือเปล่า?

กระตุนนี้, ในเมื่อคราวก่อนมันไม่ได้เป็นอย่างนี้;
เมื่อคราวก่อนมันเป็นคน เดินได้ พุดได้ ...
แต่เดี๋ยวนี้อะลืออยู่แต่ขึ้นขาวๆ

ความหมายอันแท้จริงของ "บังสุกุล"

ถ้าว่ามานั่งอย่างเหมือนกับจิ้งจอกแทง ก็คือว่ามาบังสุกุลเฉยๆ มาทำตามขนบธรรมเนียม พอพระได้สวดว่า “อนิจจา วต สงฆารายา” ก็แล้วไป. นี่เหมือนกับคนที่อยู่ใต้กอบัว ไม่รู้จักกลิ่นเกสรบัวที่ร่วงลงบนหัว ก็เพราะว่าพระก็ร้องดั่งๆ ว่า “อนิจจา วต สงฆารายา” ได้ยินก้องไปหมด; แต่แล้วไม่ได้มีใครสนใจว่า คำเหล่านั้นๆ หมายความว่าอะไร. เข้าใจเหมือนกับที่กำลังอธิบายนี้หรือเปล่า? ใครเคยคิดอย่างนี้บ้าง? หรือว่ามีแต่จะรับฟังๆ แล้วจะรีบกลับไปบ้าน, เบื่อเต็มทีแล้วที่จะต้องทนฟัง.

นี่ก็เพราะไม่รู้ว่ คำที่ว่ำนั้น ว่าอะไร นั่นเอง. ถ้าจะรู้จักเสียบ้าง ก็จะเป็นการดี จะเป็นทีพ่อใจของ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ตายไปแล้วที่เป็นห่วง ว่าลูกหลานข้างหลังนี้จะเป็นอย่างไรว่บ้าง : จะดีขึ้นหรือ

จะเลวลง, จะมีความทุกข์มากขึ้น หรือจะมีความทุกข์น้อยลง, จะเอาตัวรอดได้ หรือจะไม่เอาตัวรอดได้; จึงหวังว่าลูกหลานทั้งหลาย จะได้นึกถึงอกนึกถึงใจของปู่ ย่า ตา ยาย ที่ตายไปแล้วบ้าง ว่าได้วางขนบธรรมเนียมประเพณีอันนี้ไว้ให้อย่างไร? เพื่อประโยชน์อะไร? แล้วเราก็ได้รับประโยชน์นั้นกันแล้วหรือยัง? ถ้ายังก็รีบทำให้ได้รับประโยชน์เสียเถิด อย่าได้ทำสักว่า ทำ—ทำ จนตกไปอยู่ในลักษณะเหมือนกับจวกटकแกง ไม่ได้รับประโยชน์อะไรจากรสแกงดังนี้.

ที่ว่าดังนี้ไม่ใช่แกล้งว่า เพราะสังเกตเห็นว่า บางคน หรือส่วนมากนั้น ทำอย่างละเมอเพื่อฝัน ทำอย่างให้เสร็จไปโดยเร็วจะได้รีบกลับบ้าน แล้วจะมาทำไม่ก็ไม่รู้; เพราะว่าจะถ้าจะมาทำให้สำเร็จประโยชน์ ก็ต้องทำให้สำเร็จประโยชน์ คือทำให้เป็นความคิด ความนึก ความรู้สึกขึ้นมาในใจ เป็นความฉลาด เป็นความเข้าใจ มีความสว่างไสวยิ่งขึ้น, มีสติสัมปชัญญะ รู้ว่า เรากำลังทำอะไร, มีปัญญา รู้ว่า เราทำทำไม, มีปัญญาทำให้สำเร็จประโยชน์ เป็นการเจริญก้าวหน้าไปตามทางของพระธรรม หรือของพระศาสนาอื่นๆ ขึ้นไป.

ไม่ว่าทำอะไรคราวไหน ก็ได้รับผลประโยชน์ ที่เป็นความสะอาด สว่าง สงบ เพิ่มขึ้นทุกที; ปีหนึ่งทำบุญตั้งหลายครั้ง นับรวมกันแล้วก็ตั้งหลายสิบครั้ง, แต่ว่าถ้าทุกครั้งไม่มีอะไรเพิ่มขึ้น คือไม่มีความรู้ ความสว่างไสวแจ่มแจ้งเพิ่มขึ้น มันก็เหมือนกับไม่ได้ทำ; นั่นแหละคืออาการที่เรียกว่าเหมือนกับจวกटकแกง มันจะแช่อยู่ใน

หม้อแกงสักร้อยปี มันก็ไม่อาจจะรู้จักรสของแกงได้. เหมือนกับคนเรา จะทำบุญสักร้อยครั้งพันครั้ง แต่ถ้าไม่สนใจว่าทำทำไม, ทำอย่างไร ดั่งนี้เป็นต้นแล้ว มันก็ไม่สำเร็จประโยชน์เป็นบุญที่แท้จริง; มันสำเร็จประโยชน์เป็นบุญชนิดที่ละเมอเพื่อฝัน.

บุญชนิดละเมอเพื่อฝันนั้น ไม่ได้ความทุกข์ได้ ไม่ลำบากไปได้; แต่เมื่อใดทำด้วยสติปัญญา เป็นบุญจริงๆ จึงจะลำบากไปได้ จึงจะดับทุกข์ได้. เราจะมีการได้ที่ดีคือได้รับประโยชน์ยิ่งขึ้น ทุกคราวที่ทำบุญ เพราะว่าเราตั้งใจทำให้ดี, เพราะว่าเราสามารถทำให้สำเร็จประโยชน์ ดังที่กล่าวมาแล้วนั่นเอง. ด้วยเหตุฉะนั้นแหละ จึงได้ขอร้องให้ท่านทั้งหลายทุกคน พยายามที่จะทำสิ่งที่เรียกว่าบุญนั้นให้ตรงตามความประสงค์ ให้เข้าถึงใจความของคำ ให้เข้าถึงความหมายอันแท้จริง; แม้ที่สุดแต่เราจะบังสุกุลตายาย ดั่งนี้ เราก็ต้องเข้าใจความหมายว่ามันหมายความว่าอะไร. เพียงแต่เอากระดูกมาวางที่ตรงนี้ ให้พระสวดร้องสองสามที แล้วก็สิ้นเสร็จกันดั่งนี้ เป็นการบังสุกุลแล้ว; มันก็คือเหมือนกับคนละเมอ เพราะว่าคนละเมอก็ทำได้, หรือว่าคนที่ไม่รู้อะไร สอนให้หน่อยก็ทำได้ ทำไปสักว่าอาการกิริยาเท่านั้น.

แต่ถ้าไม่ใช่อย่างนั้น จะต้องทำอย่างไร? เราก็ควรจะระลึกนึกถึง ปู่ ย่า ตา ยาย ที่เป็นนิमित, ที่เป็นอุทาหรณ์ ที่เป็นเครื่องแสดงให้เราทราบได้ว่า เป็นอย่างไร ไม่เที่ยงอย่างไร ล่วงลับไปแล้วอย่างไร;

แปลว่า กระดูกเหล่านี้มันมีความหมายว่าอย่างไร มีความหมายเพียงเก็บไว้ดูเล่น, หรือไว้ร้องให้ถึงคนที่ตายไปแล้วเล่น, หรือว่าเป็นเครื่องแสดงว่า ที่มันไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ปรากฏอยู่เป็นของอย่างนี้.

กระดูกนี้, ในเมื่อคราวก่อนมันไม่ได้เป็นอย่างนี้; เมื่อคราวก่อนมันเป็นคน เดินได้ พุดได้ เป็นพ่อของเราบ้าง เป็นแม่ของเราบ้าง. แต่เดี๋ยวนี้เหลืออยู่แต่ชิ้นขาวๆ ไม่มีอะไรมากไปกว่าธาตุปูน. แล้วพิจารณาดูเถิดว่า สิ่งที่เราเรียกว่า สังขารทั้งหลายทั้งปวงนั้น เป็นอย่างไร? มีความไม่เที่ยง หรือมีความเที่ยงอย่างไรกันแน่? เมื่อมาอยู่ในธาตุปูนอย่างนี้ เป็นชิ้นกระดูกอย่างนี้ มันเที่ยงหรือเปล่า? หรือว่าชิ้นกระดูกเหล่านี้ จะเที่ยงอย่างนี้อยู่ตลอดไป, หรือว่าจะเป็นชิ้นผงในที่สุด. นี่ล้วนแต่มันสอนเราเรื่องอนิจจา วตะ สังขารา ทั้งนั้น แล้วเราก็กเอาจมัตถ์ เพื่อให้พระท่านสวดว่า อนิจจา วตะ สังขารา; แต่แล้วเราเข้าใจกันหรือเปล่า?

ถ้าว่าเราจะบังสุกุลตายายกัน ให้เป็นที่พออกพอใจตายายกันจริงๆ แล้ว ต้องทำในใจอย่างที่ว่านี้; คือพิจารณาอย่างนี้ ให้เห็นทุกสิ่งทุกอย่างเหมือนกับที่พระท่านว่า, หรือเหมือนกับที่ตายายได้เห็นแล้ว ต้องการให้ลูกหลานได้เห็นบ้าง.

ตายายตั้งธรรมเนียมบังสุกุลไว้ ให้ลูกหลานชวนกันบังสุกุล

ไม่ใช่เพื่อให้มาทำอย่างนี้ ให้ป่วยการไปวันหนึ่งเปล่าๆ; แต่ว่าให้มาเรียนเรื่อง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา, ให้มาเรียนเรื่องสังขารทั้งหลายเป็นอนิจจังดังนี้ เท่านั้นเอง. เพราะฉะนั้นในขณะนี้ และในเวลาอื่น และไม่ใช่เวลาอื่น จะต้องทำในใจแยกกาย ให้เห็นความที่สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง; โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปู่ ย่า ตา ยายของเรา ที่เหลืออยู่แต่กระดูกนี้ได้อสอนเรา เรื่องความไม่เที่ยง ได้แสดงให้เราเห็นความไม่เที่ยง แต่เราไม่ดูเอง. ท่านสอนให้เราฉลาดอย่างยิ่ง ในเรื่องของ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งเป็นเรื่องสูงสุดของพระพุทธศาสนา แต่เราสมัครจะเป็นนกแก้ว นกขุนทอง เพียงแต่ว่าได้ทำ; แต่ไม่รู้ความหมาย. นี้เรียกว่าไม่เป็นการบังสุกุลที่ถูกต้องตามความประสงค์ของ ปู่ ย่า ตา ยาย เลย.

ขอให้ศึกษากันใหม่ ขอให้มีความตั้งใจคิดนึกกันใหม่ ทำเสียใหม่ ให้สำเร็จประโยชน์. วันอื่นๆ ก็ฟังกันมากแล้ว ส่วนวันนี้ก็ควรจะหยุดฟังกันเสียบ้าง จะได้มองเห็นว่าไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตาอย่างไร จะได้มีความสลัดสังเวชในตัวเอง, ได้เคยเดินแรงเดินกามาอย่างไร, ได้เคยระหกระเหินระส่ำระสายอย่างไร, ได้เคยเร่าร้อนอย่างไร, ทำอย่างไรจึงจะมีความสงบบ้าง.

อย่าได้เกลียดคำว่า *เตสํ วูปสโม สุโข* เลย; เพราะว่าคำนั้นไม่ได้แปลว่าจับให้นอนในโลง. แต่แปลว่ายังเดินได้ เทียวได้ วิ่งได้

นี่แหละ แต่ไม่มีความทุกข์เลย มีแต่ความเป็นอกเย็นใจ; ไปนั่งที่ไหน ก็เย็นที่นั่น ไปยืนที่ไหนก็เย็นที่นั่น ไปเดินที่ไหนก็เย็นที่นั่น ไปนอน ที่ไหนก็เย็นที่นั่น ไม่ต้องไปนอนในโลงหรอก.

เมื่อรู้อย่างนี้ก็เห็นได้ว่าเป็นที่เข้าถึงความหมายของคำว่า *เดส์ วุปสโม สุขิ* ซึ่งเป็นสิ่งที่ประเสริฐสุด ที่พระพุทธเจ้าท่านต้องการจะ ให้เรารู้. ท่านตรัสไว้อย่างนี้ ท่านมุ่งหมายให้เรารู้ ท่านอยากจริงๆ ท่านมีประสงค์จริงๆ จะให้เรารู้ เพราะท่านสงสารเรา. ท่านสงสาร เราจึงอยากให้เรารู้ ว่าจรรู้แบบนี้เสียบ้าง จะได้หยุดร้อน จะได้หยุด ทนทรมาน จะได้หยุดทุกสิ่งทุกอย่างที่ไม่พึงปรารถนา, แล้วมีความ สงบรำงับดับเย็น มีการสงบเย็น มีความเป็นอยู่ที่ เป็นอิสระ เป็นไท แก่ตัวเอง เป็นผู้ที่มีอะไรๆ ชนิดที่นึกดูแล้ว ไม่น่าสลดสังเวช; แต่มี อะไรพอที่จะเคารพนับถือตัวเองได้ ดังนี้.

หวังว่าการบังสุกุลของเราในวันนี้ คงจะสำเร็จประโยชน์ ตามนี้บ้างไม่มากนักน้อย อย่าให้เป็นดังเช่นที่ทำๆ ทำๆ ไม่รู้ก็สับ กี่ร้อยครั้งแล้ว ก็ยังเป็นอย่างนั้นอยู่อีก. ควรจะมีความเข้าใจให้ถูกต้อง กันเสียใหม่ ในบทที่ว่า *อนิจจา วต สงฺขารา* จนกระทั่งถึงบทว่า *เดส์ วุปสโม สุขิ* นั้นด้วยกันทุกคน. การที่ปู่ ย่า ตา ยาย ทำอะไรไว้ ให้เป็น ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดี แล้วลูกหลานไม่เข้าใจ มาทำให้เป็นเล่น หุ่งข้าวหุ่งแกงไปหมดอย่างนี้; มันน่าสลดสังเวชหรือไม่ ลองคิดดูเถิด.

ไม่เท่าไรเราก็จะเป็นปู่ ย่า ตา ยาย กันเองทุกคน; ทีนี้ เรา
จะได้เป็นปู่ ย่า ตา ยาย ที่เล่นหุงข้าวหุงแกง มันน่าสนุกที่ตรงไหน.
ถ้าว่าเด็ก ๆ เล่นหุงข้าวหุงแกงก็น่าดูอยู่บ้าง; แต่ถ้าคนแก่ ๆ เล่น
หุงข้าวหุงแกงแล้วมันจะน่าสมเพชมาก. แต่แล้วก็ระวังให้ดี มัน
อาจจะมิขึ้นได้จริงๆ คือข้อที่ทำอะไรไปอย่างหลับหูหลับตา ไม่คิด
ไม่พิจารณาดูให้ดี ให้เห็นซึ่งตามที่เป็นจริงว่ามันเป็นอย่างไรกันแน่.

“อย่าเห็นแก่พวกพ้องของตัวเอง,
อย่าเห็นแก่ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ของตนฝ่ายเดียว”,
แม้คนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เป็นอะไรกับเรา
แต่ถ้าเขาตกทุกข์ลำบากได้ยากอะไรแล้ว
ก็ต้องรักเขาด้วยเหมือนกัน

"ร้านเปรต" อุบายชุกติเลส สอนให้เห็นแก่ผู้อื่น

ดูให้ดีเถิดว่า เอาอะไรไปวางที่ "ร้านเปรต" นั้น มันมีความหมาย ไม่ใช่ไม่มีความหมาย. เมื่อพิจารณาเห็นความจริงแล้ว มันเป็นการเล่นหุงข้าวหุงแกงชนิดหนึ่งหรือไม่ใช่? พิจารณาดูให้ดี ว่า คนที่ทำไปอย่างละเมอเพื่อฝันนั้น มันผิดอะไรกันบ้างกับเด็ก ๆ; มันคงจะเหมือนกันกับเด็ก ๆ ที่ไม่รู้ประสีประสาอะไร, เขาว่าวางตรงนี้ก็วางตรงนี้, เขาว่าวางตรงนั้นก็วางตรงนั้น. แต่ถ้ามีความรู้ความเข้าใจว่า ทำไมจึงวางตรงนั้น, ทำไมจึงวางตรงนี้, แล้วทำไมจึงต้องเอามาวาง; อย่างนี้ต่างหาก จึงจะพ้นจากการที่เป็นเด็กหุงข้าวหุงแกง.

การวางที่ "ร้านเปรต" นั้น ก็คือทำให้นึกถึงเปรต ให้คิดถึงเปรตบ้าง; อย่าคิดถึงแต่ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ตัวรักตัวใคร่กันเสียอย่างเดียว. นั่นจะแก้ความเห็นแก่ตัวได้มากทีเดียว. มันเห็นได้ง่ายที่ตรงไหน?

นี่เห็นได้ง่ายๆ ที่คนทุกคน ทุกบ้านทุกเรือน ล้วนแต่เห็นแก่พวกพ้องของตัวเอง รักแต่พ่อแม่พี่น้องของตัวเอง ไม่ค่อยรักคนอื่นเลย; ถ้าทำอะไรทำไปแต่เพื่อประโยชน์แก่ตัวเอง หรือพวกพ้องพี่น้องของตัวเอง ไม่ทำเพื่อประโยชน์แก่คนอื่นเลย. เขาเห็นอย่างนี้ เขาจึงสอนธรรมเนียมว่า เอาอะไรไปวางที่ร้านเปรตบ้าง; เพราะว่ามันเผื่อคนที่ไม่ได้เป็นพ่อ แม่ พี่ น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย ของเรา. แต่เขาเป็นคนยากจนเจ็บใจทั่วไป ตามธรรมดาที่มีอยู่ในโลก เราก็ให้เขากิน เราก็ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เขา; เราจึงสนใจกับร้านเปรต จึงเอาของไปใส่ที่ร้านเปรต เพื่อประโยชน์แก่คนที่ไม่ได้เป็นญาติของเรา.

ส่วนคนที่เป็ญาติของเรา ที่เรารักนั้นเราทำมาดีๆ เป็นสำรับกับข้าวมาถวายพระ เพื่อให้พระช่วยฉัน เพื่อให้ช่วยสำเร็จประโยชน์แก่คนที่เรารักใคร่เหล่านั้น ; นี่มันก็เป็นการเข้าข้างตัว หรือการเข้าข้างคนที่เรารักมากพออยู่เหมือนกัน ซึ่งก็มากพออยู่แล้ว. แต่ยังดีกว่าที่จะไม่รู้จักร้านเปรตเสียเลย; เพราะฉะนั้นถ้าใครเอาอะไรไปวางที่ร้านเปรตก็นึกในใจเสียบ้างว่า นี่เขาสอนว่า “อย่าเห็นแก่พวกพ้องของตัวเองข้างเดียว, อย่าเห็นแก่ บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ของตนฝ่ายเดียว”. แม้คนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เป็นอะไรกับเรา แต่ถ้าเขาตกทุกข์ลำบากได้ยากอะไรแล้ว ก็ต้องรักเขาด้วยเหมือนกัน ก็ต้องช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่เขาด้วยเหมือนกัน.

ต่อไปนี่เราก็จะมีเวลา หรือมีอะไร ๆ ที่ทำสำหรับคนอื่นบ้าง; ส่วนที่เรากระทำแก่บิดามารดา หรือแก่บุตรหลานของเราเองโดยตรงนั้น เราก็ทำ ไม่ใช่ไม่ทำ ไม่ใช่ต้องเลิก คงทำต่อไป. แต่ว่าอย่าทำแต่อย่างนั้นอย่างเดียว จะต้องทำอีกอย่างหนึ่งด้วย; คือทำแก่บุคคลที่มีได้เป็นบิดามารดา หรือเป็นลูกหลาน, ไม่ได้เป็นภรรยาสามี และไม่ได้เป็นอะไรแก่เรามากไปกว่าผู้เป็นเพื่อนร่วมโลกกัน หรือเป็นเพื่อนเกิด เพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อนตายต่อกัน; และให้ขยายออกไปถึงสัตว์เล็ก ๆ น้อย ๆ ด้วย จะเป็นหมู หมา กา ไก่ อะไรก็ตามเกิด มันก็เป็นเพื่อนเกิด เพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อนตาย แก่เราด้วยกันทั้งนั้น.

เราจะต้องทำอีกส่วนหนึ่งด้วย เพื่อประโยชน์แก่สัตว์เหล่านั้น เราก็ต้องเสียของส่วนหนึ่ง หรือว่ากันเอามาอีกส่วนหนึ่ง เพื่อจะทำประโยชน์แก่สัตว์เหล่านั้นสละอีกสิ่งแก่บุคคลเหล่านั้น เรียกว่าทำประโยชน์ทั่ว ๆ ไป ในฐานะที่ว่าสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลายนี้เป็นเพื่อนกัน เป็นเพื่อนเกิด เพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อนตาย ด้วยกัน. ถ้าเขาเจ็บป่วย ถ้าเขาทนทุกข์ทรมาน ก็ควรจะได้รับความเอาใจใส่ก่อน; เพราะว่าเขาเป็นผู้ที่กำลังเจ็บป่วยและทนทรมาน. พวกที่เป็นเปรตนั้น ก็หมายถึงพวกที่กำลังขัดสนอย่างยิ่ง อุดอยาก ยากแค้นอย่างยิ่ง กำลังทนความลำบากอย่างยิ่ง; เพราะฉะนั้นทุกคนควรจะสนใจ.

เดี๋ยวนี้เราจะต้องคิดว่า ในบ้านเมืองเรา นี้ มีใครที่เหน

ที่อยู่ในฐานะที่ต้องการความช่วยเหลือบ้าง เราก็จะต้องพยายามช่วยเหลือเขา; เขาจะเป็นอะไรอยู่ที่ไหนก็ตามใจ แต่ถ้าเขาเป็นมนุษย์ และเขาก็เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ของเราแล้ว; เราควรจะระลึกนึกถึง ปู่ ย่า ตา ยาย ของเราเคยทำอย่างนั้น.

ปู่ ย่า ตา ยาย ของเรา เคยอุทิศส่่าห์เดินไปหาคนชนิดนั้น แล้วช่วยเหลือเขา หรือว่าเขาตกทุกข์ลำบากที่ไหน ก็ช่วยเหลือเขาที่นั่น. อย่างว่ามีคนพลัดถิ่น มาแต่บ้านอื่นเมืองอื่น ไม่มีญาติ มาเจ็บป่วยลง ก็ช่วยรักษา ตายลงก็ช่วยเผาศพให้. เขาไม่ได้เป็นญาติอะไรกับเราเลย และไม่ได้มีหวังว่าจะให้ประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใดแก่เราได้; แต่เราทำ เพราะว่าเรามีจิตใจที่เห็นว่า คนเหล่านั้นหรือสัตว์สังขารเหล่านั้น เป็นเพื่อนทุกข์ เพื่อนเกิด เพื่อนแก่ เพื่อนเจ็บ เพื่อนตาย ด้วยกันกับเรา. นี่แหละคือการที่เราจะทำอะไรให้มีความหมาย.

ยกตัวอย่างว่าไปวางของที่ร้านปรตนั้น ไม่ใช่เล่นหุงข้าวหุงแกง เอาอะไรไปรวมกันไว้ที่นั่น แล้วจะดูสนุกดี ดั่งนี้ก็ไม่; แต่โดยที่แท้แล้วมันเป็นบทเรียน เป็นบทที่จะฝึกหัด หรือเป็นบทที่สอน หรือเป็นบทที่เตือนให้เราจำกันเสียบ้างว่า มันต้องนึกถึงคนอื่นบ้าง : ที่กำลังเจ็บป่วยทุกข์ยากลำบากอยู่ แม้จะไม่ได้เป็นญาติ มิตรสหาย ที่รักที่ใครอะไรแก่เรา.

แล้วยิ่งกว่าที่กล่าวนั้น ถ้าหากว่าเป็นอย่างตามธรรมเนียม

ที่เก่าแก่ เขายังมีอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า พวกกระจอกงอกง่อย ที่
เข้าวัดไม่ได้; ต้องวางกระทงไว้ที่นอกวัด นอกประตูวัดนั้น. เดียวนี้
ไม่เห็นมีใครทำ แต่ที่บางแห่งยังมีทำอยู่. พวกนั้นยิ่งไปกว่าเปรต
คือว่าต่ำมาก เป็นที่รังเกียจมาก จนเขาไม่ยอมให้เข้ามาในวัด; เป็น
คนที่ถูกดูหมิ่น ถูกเหยียดหยาม. คนทั้งหลายไม่ยอมให้คนพวกนั้น
เข้ามาในวัด; ถ้าขึ้นเข้ามาในวัดก็ถูกทำอันตรายจึงเข้ามาไม่ได้ เขา
จึงหยุดอยู่ได้เพียงแค่ประตูวัด.

ปู่ตายายของเรา เคยวางกระทงไว้ให้พวกกระจอกงอกง่อย
นอกวัด; แต่เดี๋ยวนี้เราก็ไม่ทำ. บางแห่งยังทำอยู่ก็เป็นส่วนน้อย; แต่
รู้ใหม่ว่า ทำเพื่อประโยชน์อย่างไร? มันก็เช่นเดียวกันกับวางที่ร้านเปรต;
แต่นี้มันใกล้ชิดกว่า เพราะว่าเข้ามาในวัดได้, ส่วนพวกที่ต่ำมาก
ที่น่ารังเกียจมาก จนถึงกับเข้าวัดไม่ได้นั้น เรายิ่งไม่เอาใจใส่.

ถ้าสมมติว่าเขาเป็นคนวรรณะต่ำ เขามีการเป็นอยู่ที่น่า
รังเกียจสกปรกโสมม แม้แต่เข้าใกล้ หรือแม้แต่ได้เห็นก็ทนไม่ไหว
อย่างนี้แล้ว เราก็จะไม่คิดช่วยเหลืออะไรเขาเลยอย่างนั้นหรือ? คิดดู
ให้ดีละก็ไม่ควรจะทำอย่างนั้นเลย; เพราะว่าถ้าการกระทำอย่างนั้น
มันจะได้เปรียบข้างกิเลส. กิเลสที่เป็นเหตุให้เห็นแก่ตัวนั้น จะเจริญ
งอกงามขึ้นไปแทน; เราควรจะต้องเอาโอกาสอย่างนั้น ในการที่แก้ไข
กิเลสส่วนนี้ ด้วยการไม่เห็นแก่ตัวเอง ไม่เห็นแก่ความสุขสนุกสนาน

ส่วนตัว.

ยกตัวอย่างที่มีอยู่ในคำสั่งสอนต่าง ๆ และเป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าท่านทรงสรรเสริญ มีว่า :— พระมหากัสสปนั้น เอาใจใส่กับคนเจ็บคนป่วยทุกคน; คราวหนึ่งเอาใจใส่เลี้ยงดูคนโรคเรื้อนถึงกับนั่งขัดตะหมาดกินอาหารร่วมกัน นิ้วมือที่เปื่อยเน่าของคนโรคเรื้อน หลุดลงไปในภาชนะอาหาร ที่พระมหากัสสปจะต้องฉันดังนี้ ก็ยังทำได้.

พระมหากัสสปเป็นผู้ที่ไม่มีความยึดถือตัวยึดถือตน และเป็นพระอรหันต์ ข้อนั้นก็ยกไว้; แต่ว่าท่านไม่ทำก็ได้. ทำไมท่านจะต้องทำอย่างนั้นด้วยเล่า? ท่านไม่ได้มีความคิดชนิดที่เห็นแก่ตัว จึงทำไปโดยไม่มีความคิดนี้; เมื่อเป็นอย่างนั้นก็แสดงว่า เป็นตัวอย่างที่ดีที่ว่า ท่านได้ทำไปในฐานะที่ว่า เห็นแก่เพื่อนมนุษย์ทุกๆ คนจริงๆ. คนที่เป็นโรคเรื้อน ใครๆ ก็รังเกียจแม้แต่จะเข้าใกล้ อย่าว่าถึงกับจะไปกินอาหาร ซึ่งต้องให้ด้วยภาชนะเดียวกัน ดังนี้ เป็นต้น.

ข้อที่ท่านวางระเบียบวินัย หรือขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ไว้ ให้เห็นแก่สัตว์ทั้งหลายทุกถ้วนหน้า ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ใหญ่ สัตว์น้อย สัตว์สูง สัตว์ต่ำอะไรก็ตามนี้เป็นกรมุ่งหมายเพื่อจะแก้ไขกิเลสของเราเอง.

ข้อที่ว่าเราได้บุญ เพราะเห็นแก่บุคคล นั้นมันยังน้อยเกินไป.

สิ่งที่ดีที่สุดที่มากไปกว่านั้นที่เราจะได้ ก็คือข้อที่กิเลสของเราน้อยลงไป, ความเห็นแก่ตัวของเราน้อยลงไป, ความยึดถือเรื่องสวยเรื่องงาม เห็นแก่ความสวยงามของตนนั้น ก็น้อยลงไป.

ในข้อที่เราทำตนลงไปเป็นเพื่อน กับคนที่น่าสมเพชเวทนา เหล่านี้ดังนี้, นี้ก็เห็นได้ว่าบรรพบุรุษของเราฉลาดเท่าไร, บรรพบุรุษของเรามีความเมตตากรุณากว้างขวางเพียงไร, จึงได้วางขนบธรรมเนียม ประเพณีเช่นนี้เอาไว้.

หวังว่าเราทั้งหลายทุกคน จะได้มีความรู้ความเข้าใจ ในความมุ่งหมายของ ปู่ ย่า ตา ยาย ให้ถูกต้องเป็นอย่างดี แล้วพยายามจะทำให้สำเร็จประโยชน์ตามนั้น มันจะพูดเกลากิเลส กล่าวคือความเห็นแก่ตัวของเราได้เป็นอย่างดีทีเดียว. แต่ในที่สุดจะทำให้เราเห็นชัดในข้อที่ว่า *สิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่ควรจะยึดถือ* *ว่าเป็นเรา หรือเป็นของของเรา, สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นของไม่เที่ยง เปลี่ยนแปลงอยู่เป็นนิจ ไม่ควรจะยึดถือว่าเป็นเรา หรือว่าเป็นของของเรา.* สังขารทั้งหลายทั้งปวงเป็นอยู่อย่างนี้แล้ว เราจะรักใคร่หวงแหนยึดถือ โดยความเป็นของเราหรือเป็นเรานั้น เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องเลย, เป็นสิ่งที่น่าดำหนิติเตียน.

เราควรจะประพฤติกให้ถูกต้อง กับการที่สังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา กล่าวคือ ความไม่เห็นแก่ตัว, ความที่

เห็นแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน, หรือสัตว์ทั้งหลายที่เป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกัน; ให้เป็นเหมือนกับว่า ชีวิตทั้งหลายทุก ๆ ชีวิตในโลกนี้เป็นชีวิตเดียวกัน ไม่มีเรา ไม่มีเขา; เพราะว่ามันเป็นตัวเดียวกัน, มันเป็นตัวเดียวกัน เหมือนกับว่ามีแต่คนคนเดียว อย่างนี้แล้ว มันจะมีคนอื่นที่ไหน.

การที่จะมีความรู้สึกว่ ำทั้งหมดเป็นคนคนเดียวกันนั้น มันเป็นเรื่องยาก มันต้องพยายาม; ท่านจึงได้มีอุบาย ที่ฉลาด ที่ทำให้เราสามารถจะประพฤติปฏิบัติ หรือฝึกฝนให้เกิดความรู้สึกที่ถูกต้อง ว่าทุกคนเป็นคนคนเดียวกันนั้นขึ้นมาให้ได้. นี่แหละคืออุบายที่ ปู่ ย่า ตา ยาย ได้วางไว้ให้.

ถ้าเราทำไป ก็ทำไปจนกระทั่งเราจะมีจิตใจกว้างขวาง เห็นว่าชีวิตทั้งหลายทั้งหมดทั้งสิ้น เป็นชีวิตเดียวกันได้จริงๆ ก็จะเป็นธรรมะประเสริฐสุด; เพราะว่ามันไม่เบียดเบียนกัน ไม่มีการเห็นแก่ตัว ไม่มีการกระทบกระทั่งแก่กัน; เพราะเหตุนั้น จะได้ด้วยกันเป็นผาสูก และจะเป็นการใกล้ชิดต่อพระนิพพาน เพราะการที่ไม่เห็นแก่ตัวนั่นเอง.

เท่าที่กล่าวมาตั้งแต่ต้นจนบัดนี้ ถ้าสรุปความทั้งหมดทั้งสิ้น และพิจารณาดูให้ดีแล้ว ท่านจะเห็นได้ด้วยตนเองว่า ขนบธรรมเนียม ประเพณีทั้งหลายนั้น ไม่เพียงแต่ว่า เป็นสิ่งที่เป็นขนบธรรมเนียม ประเพณีเฉย ๆ ไม่ได้เป็นสิ่งที่มิไว้ให้ทำเฉย ๆ; แต่เป็นสิ่งที่มิไว้สำหรับ

แก้ไขมนุษยให้ดีขึ้น, มีไว้สำหรับฝึกฝนทำลายความเห็นแก่ตน หรือกิเลสของตนทั้งนั้น, และเมื่อทำดีถึงที่สุดแล้ว จะสามารถทำให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ได้ถูกต้อง. เมื่อเข้าใจในเรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ถูกต้องแล้ว ก็ไม่มีอะไรอีก; มันเป็นเรื่องสูงสุด เป็นเรื่องที่ทำให้บรรลุมรรค ผล นิพพาน; เพราะฉะนั้นเราจงถือเอาประโยชน์ข้อนี้ให้ได้จงทุกคนเถิด.

ปู่ ย่า ตา ยาย เห็นว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวง
ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา
ท่านฉลาดกว่าเราในขณะนี้, ท่านจึงมีความทุกข์น้อยกว่าเรา

เดินตามตายาย เข้าไปถึง "อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา"

ไม่ว่าจะเป็นการทำบุญอะไรก็ตาม ล้วนแต่มีความมุ่งหมายที่จะให้เข้าถึง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ทั้งนั้น; โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำบุญตายาย ก็เพื่อจะให้เกิดความสลัดสังเวช, เพื่อมีความเห็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา, เพื่อให้ได้พิจารณาความเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ของสังขารทั้งหลายทั้งปวง; โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกิดขึ้นแก่ปู่ ย่า ตา ยาย อันเป็นที่รักที่ใคร่ของเรานั้นเอง ว่าแม้บุคคลที่เป็นที่รักที่ใคร่อย่างนี้ ก็ยังต้องพรากจากไปด้วยความเป็น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา.

คนทั้งหลายก็จะได้มีความเข้าใจถูกต้อง เป็นผู้ที่ไม่หลงยึดถือ โดยความเป็นตัวเรา หรือเป็นของเรา อย่างเหนียวแน่นตั้งแต่กาลก่อน;

เพราะฉะนั้นจงยืนยันบำเพ็ญกุศลทุกอย่างทุกประการให้ถูกต้อง ให้ตรงตามความหมายเถิด จะได้รับประโยชน์อันสูงสุดเหมือนกับการปฏิบัติเพื่อการบรรลุมรรค ผล นิพพาน โดยตรง. ไม่ใช่เพียงแค่เป็นเรื่องทำบุญให้ทาน ตามธรรมเนียม ตามประเพณี เพื่อๆ ไป; แต่เป็นเรื่องที่จะซึมซาบถึงจิตใจ ให้เข้าถึงความจริงที่ลึกซึ้ง กล่าวคือความเป็นของไม่เที่ยงเป็นต้นนี้แล้ว จะมีความเข้าใจถูกต้อง และปล่อยวางสิ่งทั้งปวง แล้วก็จะได้สงบระงับ จะได้มีความสงบเย็นก่อนแต่จะเข้าโลง.

อย่าไปหวังว่าตายแล้วจึงจะเป็นสุข เข้าโลงแล้วจึงจะเป็นสุข; นั้นเป็นความโง่เขลา. มันต้องทำให้ถูก จะต้องทำให้เอาชนะความโง่ ความเขลา และกิเลสต่างๆ ให้ได้ จึงจะมีความสุข; และมีความสุขที่นี้ เดี่ยวนี้ เวลานี้ โลกนี้ ไม่ต้องรอจนกระทั่งถึงเข้าโลง. เลิกเข้าใจว่าตายแล้วจึงเป็นสุข หรือว่าจับใส่โลงแล้ว จึงจะเป็น *เตสํ วุปสโม สุขิ*; นั้นมันเป็น *เตสํ วุปสโม สุขิ* อีกชนิดหนึ่ง คือของพวกคนโง่. แต่ *เตสํ วุปสโม สุขิ* ของพระพุทธเจ้านั้น ท่านหมายถึงให้ทำเดี๋ยวนี้ เวลานี้; ว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยงแล้ว อย่าได้ไปยึดถือเลยมันก็จะ *เตสํ วุปสโม สุขิ* ขึ้นมาทันที จะไปอยู่ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ก็ล้วนแต่มีความสงบเย็น.

จงปรารถนาความสงบระงับ แห่งสังขารทั้งหลายทั้งปวง อันเป็นสุข ไม่มีทุกข์ โดยนัยยะดังที่กล่าวมานี้ จงทุกๆ คนเถิด.

พระพุทธภาษิตที่ว่า อนิจจา วต สงฺขารา นั้นเป็นคำเตือน หรือเป็นการชี้ให้เห็นความจริง จนเกิดความสลดใจ ว่าสังขารทั้งหลาย ไม่เที่ยงหนอ, อุปฺปาทวยคฺคฺมิโน — มีแต่การเกิดขึ้นและเสื่อมไป เป็นปกติธรรมดา, อุปฺปชฺชิตฺวา นิรุชฺฌนติ — ครั้นเกิดขึ้นแล้วก็ดับลง, เตสํ วุปฺสโม สุขิ — ความสงบรำงับซึ่งสังขารนั้นเสียได้เป็นความสุข; ซึ่งเราจะต้องสงบรำงับสังขารเหล่านั้นให้ได้ ด้วยการที่อย่าให้มันมาปรุงเรา คือเราเห็นตามที่เป็นจริงแล้วไม่ยึดถือมัน มันก็ไม่มาปรุงจิตใจของเรา ให้เกิดความทุกข์ขึ้นมาได้, เป็นจิตใจที่มีการศึกษาเพียงพอ จนไม่มีความเข้าใจผิดในสิ่งต่างๆ, สิ่งต่างๆ ก็ไม่มาปรุงได้ คือสังขารทั้งหลายไม่มาปรุงได้ ก็เป็นความสงบระงับดับลง, มีแต่ความดับเย็นตามที่พระพุทธเจ้าท่านต้องการจะให้มี.

หวังว่าลูกหลานของตายาย จะได้เอาตัวอย่างที่ดีของปู่ ย่า ตา ยาย มาเป็นเครื่องประพฤติปฏิบัติ ให้สำเร็จประโยชน์แก่ตน สมกับที่เป็นลูกหลานของตายาย; เพราะว่าบรรพบุรุษของเราทั้งหลาย ล้วนแต่เป็นพุทธบริษัท มีความรู้ความเข้าใจในธรรมะดี จึงได้มีขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างนี้ขึ้น.

จริงอยู่ที่ปู่ ย่า ตา ยาย เหล่านั้นอาจจะไม่รู้หนังสือมากเหมือนเรา, อาจจะไม่ได้ยินไม่ได้ฟังอะไรมากเหมือนเรา; แต่ท่านเห็นความจริงของสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ว่าไม่เที่ยงนั้นมากกว่าเรา. เพราะ

เราไปมัวเรียนหนังสือมาก ไปสนุกสนานเพลิดเพลินมาก จึงเลยมีดมองไม่เห็นว่่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา. ปู่ ย่า ตา ยาย ไม่ต้องอ่านหนังสือมาก ไม่มีเรื่องมาก ไม่ยุ่งมาก ตาจึงสว่าง เห็นว่่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา. นี้กล่าวได้ว่าท่านเห็นอะไรมากกว่าเรา, ท่านฉลาดกว่าเราในข้อนี้, ท่านจึงมีความทุกข์น้อยกว่าเราในข้อนี้.

เราจงเอาตัวอย่างท่านในข้อนี้เถิด ถ้าไม่เอาตัวอย่างในข้ออื่น; จะได้เป็นผู้ที่มีการเข้าถึงพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยสมควรกัน และได้รับประโยชน์สุข จากการที่จะเป็นลูกหลานของ ตายายชนิดนั้นพอสมควรกัน เรียกว่าไม่เสียทีที่เกิดมาเป็นมนุษย์ และพบพระพุทธศาสนา.

หวังว่่าลูกหลานทั้งหลาย ที่เป็นพุทธบริษัทของปู่ย่าตายาย ที่เป็นพุทธบริษัทจะได้พากันคิดนึก ปรีกษาหาหรือกันเสียใหม่ ทุกครั้ง ทุกคราวที่มีการบำเพ็ญบุญกุศลในทำนองนี้; แล้วแก้ไขอุปสรรคขัดข้องของตนให้ผ่านพ้นไป ทำตนให้มีความระงับดับเย็น, อย่าให้มีความทุกข์ระส่ำระสายเดือดร้อนแต่ประการใดอีกเลย.

ทั้งหมดนี้จะเป็นผลสำเร็จได้ ก็เพราะการที่เรாத้งหลาย ยังมีความกตัญญูทเวทียึดมั่นในคุณของบรรพบุรุษ, ประพฤติตามพระธรรมคำสอนในพระศาสนาของสมเด็จพระบรมศาสดา มี

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นวัตรปฏิบัติที่สั่งแห่งการเป็นอยู่และการปฏิบัติ ตลอดด้วยกันทุกคน.

ธรรมเทศนาสมควรแก่เวลา เอวังมีด้วยประการฉะนี้.

อนิจจา วัต สงขาร
สังขารทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยงหนอ

เต๋สึ วุ่ปสโม สู้โห

ความสงบระงับของสังขารทั้งหลายเหล่านั้นเป็นความสุข

จงปรารถนาความสงบระงับ แห่งสังขารทั้งหลายทั้งปวง
อันเป็นสุข ไม่มีทุกข์
โดยนัยะดังที่กล่าวมานี้ จงทุกๆ คนเถิด.

Audio-Book

E-Book